

מצגת מלווה לערכת פר"ח

בנושא : העלייה מבריה"מ בשנות ה 70

+ העלייה מאתיופיה

שני פינטו

עליית
יהודי ברית
המועצות
בשנות
ה- 70

רקע

בברית המועצות התקיים במאה ה-20 שלטון קומוניסטי טוטליטרי שיצר בכפייה שוויון כלכלי בין כל אזרחיו. כחלק מדרישת השוויון, ניסה משטר זה לדכא את הרגשות הלאומיים והדתיים של אזרחיו. השלטון הטיל פחד ואימה והפעיל משטרה חשאית ורשת מחנות ריכוז ועונשין לאזרחים שלא הלכו בתלם. לאחר הקמת מדינת ישראל התקיימו קשרים כלכליים ופוליטיים בין ברית המועצות למדינת ישראל הצעירה.

עם זאת, השלטון הסובייטי-קומוניסטי לא התיר לתנועה הציונית לפעול בתחומי ברית המועצות וסגר את שערי ההגירה בפני יהודים שרצו לעלות ארצה . ראשי השלטון בברית המועצות החזיקו בדעה שתפיסת העולם הקומוניסטית היא תפיסת עולם אידיאלית, ולכן שאיפת אזרחים להגר אל מחוץ לתחומי המדינה היא מעשה של כפיות טובה ושל בגידה במולדת. למרות הגבלות השלטון, חלק מיהודי ברית המועצות ראו במדינה היהודית החדשה יעד שיש לשאוף אליו, ועוררו בשל כך את זעמו של השלטון הסובייטי.

בשנת 1952 הוקם ארגון "נתיב" במסגרת "המוסד" (שירות הביון הישראלי). תפקידו היה להגיע אל היהודים בברית המועצות ולשמר את זיקתם ליהדות ולארץ. פעולות אלה היו כרוכות בסיכון רב.

בתקופת נשיאותו של ניקיטה חרושצ'וב, בשנים 1958-1964, נרדפו היהודים אשר הביעו עניין בציונות, ולכן בשנים אלה התנהלה הפעילות הציונית במחתרת.

ניצחון ישראל במלחמת ששת הימים (1967) יצר גל של התעוררות לאומית בקרב יהודי ברית המועצות. יהודים רבים הגישו בקשות הגירה מברית המועצות לישראל אך נאלצו להתמודד עם הליכים ביורוקרטים ממושכים, אשר בפועל מנעו מהם לצאת מתחומי המדינה.

השלטונות פגעו ביהודים אשר ביטאו תמיכה בישראל או בציונות. רבים מהתומכים איבדו את מקום עבודתם, נחקרו על ידי השירותים החשאיים ואף נאסרו לשנים רבות במחנות עבודה.

כתגובה, פנו יהודי ברית המועצות בעצומות לרשויות בברית המועצות ובישראל וכן למוסדות הבין-לאומיים ותבעו בגלוי את זכותם לשוב למולדתם ההיסטורית. דרישות אלו זכו לתמיכה בין-לאומית, ונערכו הפגנות בכל רחבי העולם בעד מאבקם של יהודי ברית המועצות – תחת הקריאה התנכ"ית "שלח את עמי".

ההפגנות הרבות והלחץ הבין-לאומי עשו את שלהם, ובשנים 1969-1973 התיר השלטון הסובייטי את עזיבתם של כ- 150,000 יהודים בקירוב. בשנות השמונים התיר השלטון הסובייטי לעוד כ- 30,000 יהודים לעזוב את ברית המועצות. במקביל לגלי העליות, המשיך המאבק לשחרורם של "אסירי ציון – היהודים שנכלאו על ידי השלטון הסובייטי באשמת התעניינותם ביהדות, בציונות ובעלייה. בעיני הציבור בעולם נתפסו "אסירי ציון" כלוחמי זכויות אדם, ועל ברית המועצות הופעל לחץ רב למען שחרורם, אף מצד ממשלות. אנשי רוח, אמנים, אישי ציבור ופוליטיקאים הצטרפו למאבק למען "אסירי ציון", והפגנות נערכו למענם בארץ ובעולם. גם במקרה זה הלחץ הבין-לאומי פעל את פעולתו והשלטון הסובייטי שחרר את אסירי ציון מכלאם. בין "אסירי ציון" המפורסמים ניתן למנות את אידה נודל, נתן שרנסקי, יולי אדלשטיין ויוסף מנדלביץ.

פירמע פאר

יו"ר מנהל

איזה נורא

נתן שרנסקי

דבריו של נתן שרנסקי, אסיר ציון, לפני גזר הדין שניתן לו:

"אתה אדוני השופט חושב שהנך חופשי! אתה חושב כך כיוון
שלאחר שייגמר המשפט תלך לביתך ואילו אני אהיה
המשועבד, כיוון שאלך לכלא לזמן רב. אך דע לך שמבין
שנינו, אני הוא בן החורין האמיתי! אמנם גופי יהיה משועבד,
אבל רוחי, היא תישאר חופשית, כיוון שארגיש שלא נכנעתי
לגזרותיכם ונשארתי נאמן לאמונתי. אך לך השופט קבעו
מראש מה לומר! גופך אמנם משוחרר, אבל אינך חופשי
להכריע לפי אמונתך. רוחך משועבדת וזה חמור פי כמה".

חוליה ראשונה

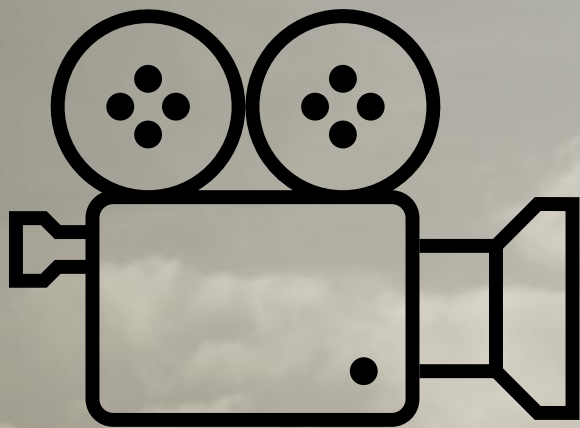
חיי היהודים
בבריה"מ תחת
מסך הברזל

כלי פר"ח - קדימון (טריילר) של
הסרט 'מבצע חתונה'

<https://www.youtube.com/watch?v=GQsgWH7iMLU>

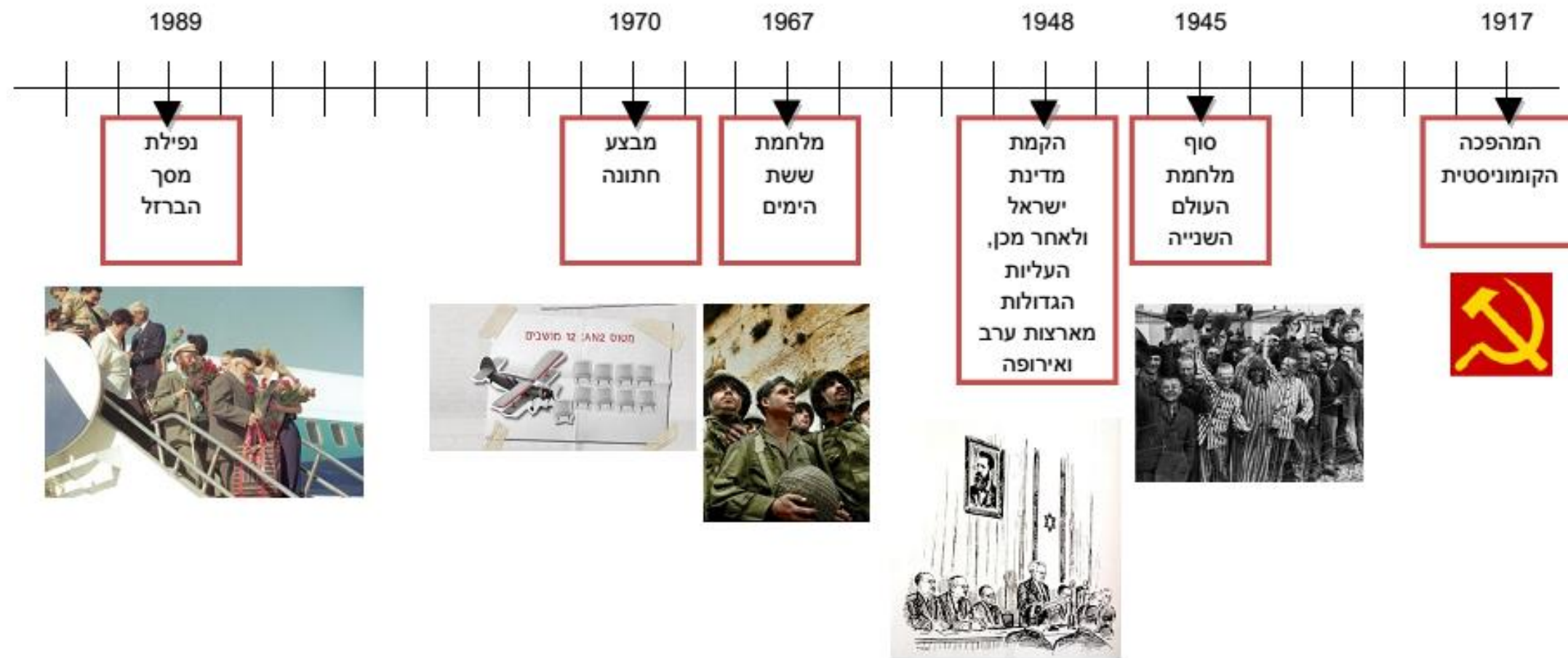
(3:11)

דיון לאחר הצפייה

- איזה ראש/ראשות עלו בכך תוק כדי הצפייה?
- נסו לחשוב מה ערם לראשות אלו?
- אלו דברים מסקרנים אתכם לראות/לדעת בעקבות הצפייה בקדימון?

חולייה שנייה

כמיהתם של
יהודי ברית
המועצות
לעלות לארץ
ישראל

let my people

כלי פר"ח
השיר כחול ולבן

https://www.youtube.com/watch?v=M_MpzEgWL5Y

(7:15)

לדיון בעקבות השמעת השיר

- האם אתם מכירים את השיר?
- היכן שמעתם את השיר לראשונה?
- האם ידוע לכם מי כתב את השיר?
- מה אתם חושבים על מי שכתב את השיר?
- איזו טעות לשונית יש בשיר?

אלף חשיבה:

לרוב יוצרים שמחים לחתום את שמם על יצירותיהם.
מדוע, להערכתכם, נמנעו המשורר והעיתון מלפרסם את
שם המחבר. נמקו את תשובתכם על סמך הנלמד.

ציינו איזה ערך אפשר ללמוד מכתובתו של שיר העוסק
בכמיהה לארץ ישראל בתנאים אלו. נמקו את תשובתכם.

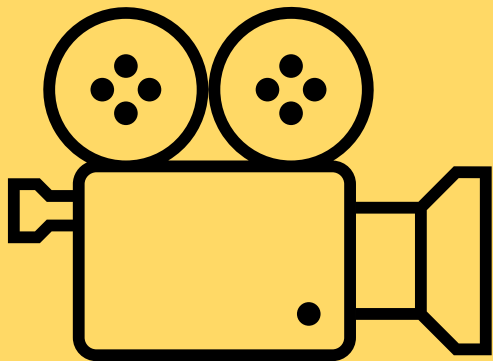

חוליה שלישית

סיפורו של נתן
שרנסקי
כמייצג את סיפורם
של אסירי ציון

כלי פר"ח
סרטון שחרורו של נתן שרנסקי

[https://www.youtube.com/watch?v=7t4lQysZYXw
&feature=youtu.be&t=501](https://www.youtube.com/watch?v=7t4lQysZYXw&feature=youtu.be&t=501)

לדיון:

- אילו תחושות הסרטון עורר בכם?
- מדוע אנצ'י התקשרת סיקרו בהמוניהם את הצעתו של נתן שרנסקי?
- מדוע חבר שרנסקי אהליכר בדבריו את השיר 'הנה מה טוב ומה נאימי'?

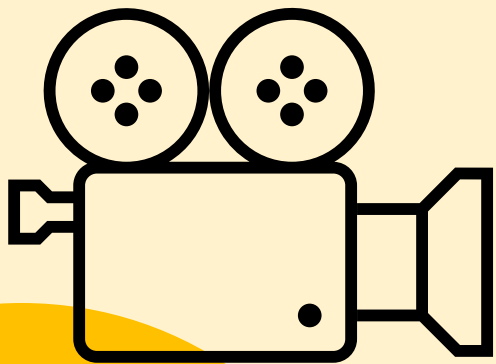

כלי פר"ח-
ראיון עם נתן שרנסקי

<https://www.vibby.com/watch?vib=Xykgpt6ql>

(7:24)

לדיון

1. לפי שרנסקי, מה זה יהדות יהודי?
2. לאורק הריאיון שרנסקי מלכיר עצמים אחדות את ההיסטוריה היהודית. מדוע ההיסטוריה היהודית כה חשובה עבורו? מה היא העניקה לו?
3. מה זה יהדות חופשיי על פי שרנסקי? האם אתם מסכימים לתפיסת החופש שלו? נמקו את תשובתכם.
4. האם יש קשר בין יהדות יהודי לבין יהדות חופשי?

חוליה רביעית

סיכום ברוח

לב לדעת

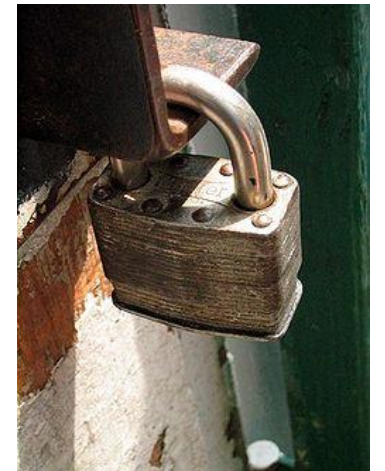
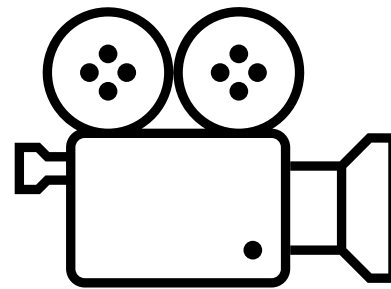
נושאים לדיון מסכם :

- כוחו של אדם אל מול שלטון טוטליטרי ועריץ.
- כוחו של מאבק ציבורי מול שלטון טוטליטרי ועריץ.
- ההשפעה שיש למאבק ציבורי על האדם שעבורו נאבקים.
- הסולידריות של יהודים בארץ ובעולם ליהודים אסירי ציון ומסורבי עלייה בברית המועצות.
- הערכים שניתן לקחת ממאבקים אלו לימינו

סרטון סיכום- אסירי ציון

<https://www.vibby.com/watch?vib=7JlHrcq698>

(4:44)

שאלות לדוגמה:

1. כחול ולבן זה צבע שלי – **הסבר** מדוע ביצירה זו לא נכתב שם המחבר .
על פי מה שלמדת ,**הצג** את הרקע ההיסטורי לכתיבת השיר .**הסבר** מהו המסר המועבר בשיר זה.
2. **הצג** את דמותו של נתן שרנסקי והסבר מדוע הפך לסמל.
על פי תשובתו של נתן שרנסקי לאהרן ברנע ,**ציין** איזה שיר הוא היה שר בצינוק .**הסבר** מה בשיר זה נתן לו כוח.
3. **הצג** את דמותה של אידה נודל והסבר מדוע הפכה לסמל .**הצג** שני קשיים עמם התמודדה אידה
נודל, על פי השיר 'שלום לך אידה נודל' שנכתב על ידי נעמי שמר.

העלייה מאתיופיה

רקע

הקהילה היהודית באתיופיה היא קהילה עתיקה וייחודית המכונה גם "ביתא ישראל".

בני הקהילה חשו לאורך הגלות זיקה עמוקה לארץ ישראל וציינו זאת כל שנה בחגיגת חג הסיגד בכ"ט בחשוון-יום צום, תפילות וכיסופים לירושלים.

ניסיון עלייה של בני הקהילה התרחש בשנת 1862 בהנהגתו של אבא מהרי, אך נכשל.

קהילה יהודי אתיופיה הייתה מרוחקת ומנותקת כמעט לגמרי מהקהילות היהודיות האחרות בעולם. עקב כך היא שמרה על מסורת דתית והלכתית שהייתה שונה מזו שהייתה מקובלת בשאר הקהילות היהודיות.

התנועה הציונית לא פעלה באתיופיה להפצת הרעיון הציוני ולכן
כנראה שהקמת מדינת ישראל לא גרמה לתנועת עלייה מקרב יהודי
"ביתא ישראל".

ניתוקה של קהילה זו והבדלי המסורת שהתפתחו בין יהודי אתיופיה
ליתר היהודים בעולם עוררו בקרב יהודים רבים ספקות ושאלות
ביחס למוצאם של יהודי אתיופיה וזהותם.

חוליה ראשונה

הכמיהה
לארץ ישראל

כלי פר"ח שיר החסידה

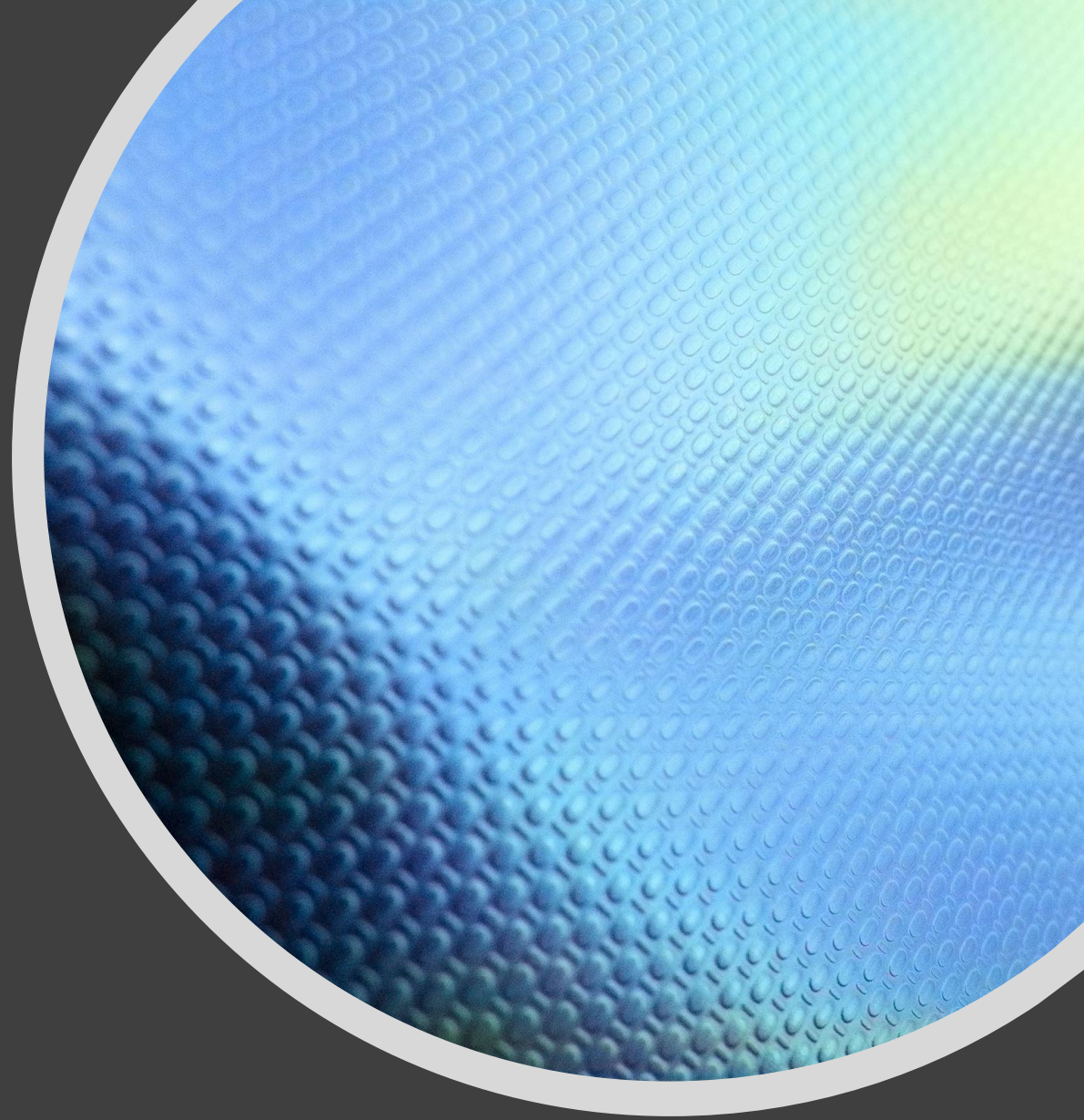
<https://www.youtube.com/watch?v=Y4-y5FqsGxM>

(4:05)

דיון:

איזה רגש/רגשות עולים בכם
למשמע השיר ?

מדוע, לדעתכם, נבחרה החסידה
לעמוד במוקד השיר?

חוליה שנייה

המסע
לארץ ישראל

רקע

בשנות ה-60 עלו לארץ כמה מאות מיהודי אתיופיה באופן חשאי. בשנות ה-70 גבר התהליך עם פסיקתו של הרב עובדיה יוסף בשנת 1973 שקבע כי יהודי אתיופיה הם יהודים לכל דבר.

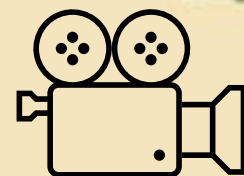
בעקבות פסיקה זו בשנת 1975 החליטה המדינה להחיל את חוק השבות על עולים אלו.

בנוסף, בשנת 1974 התרחשה באתיופיה הפיכה שהעלתה לשלטון משטר רודני בראשות מְנְגִיסְטוּ הֵילֵה מְרִיָם. המשטר החדש גייס ילדים בני 12 לצבא, סגר את בתי הספר היהודיים ואסר על קיום חוקי הדת היהודית. בנוסף, נאסרו היציאה מאתיופיה ומעבר של אזרחים מאזור לאזור בתוך המדינה. לכל זה התווסף מניע ערכי - דתי אשר הושפע מפעולתם של הקייסים (כהני הדת).

בשנות ה-80 עלו לישראל כ 17,000 יהודים מאתיופיה. כ 6,700 עלו
ב"מבצע משה".

בשנות ה-90 (עד 1998) הגיעו למעלה מ 37,000 עולים נוספים, מתוכם
14,000 ב"מבצע שלמה".

עם עלייתם של יהודי אתיופיה הם נתקלו בקשיי קליטה גדולים אשר נבעו
מהשוני בין התרבות המערבית לתרבות המסורתית שממנה הגיעו
העולים.

כלי פר"ח
דקה לשמונה- מבצע משה

<https://www.youtube.com/watch?v=DRjFX3wMSik>

1:00

סודאן

מחנות
פליטים

אזור היישוב
של ביתא ישראל

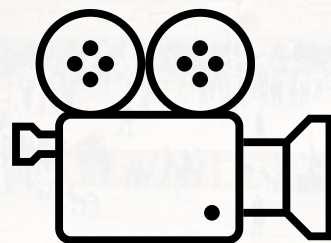
דיון:

- איזה ראש/ראשות עלו הכת תוק כדי הצפייה? נסו לחשוב מה ערע אכק? שימו לב לפסקול של הסרטון.
- אלו דברים מסקרנים אתכם לראות שלא היו בסרטון?
- בסרטון מולכר המשפט: "אנחנו נתנו להם את המסר ולהם היה את הרצון".
מה לדעתכם משמעותו של משפט זה?

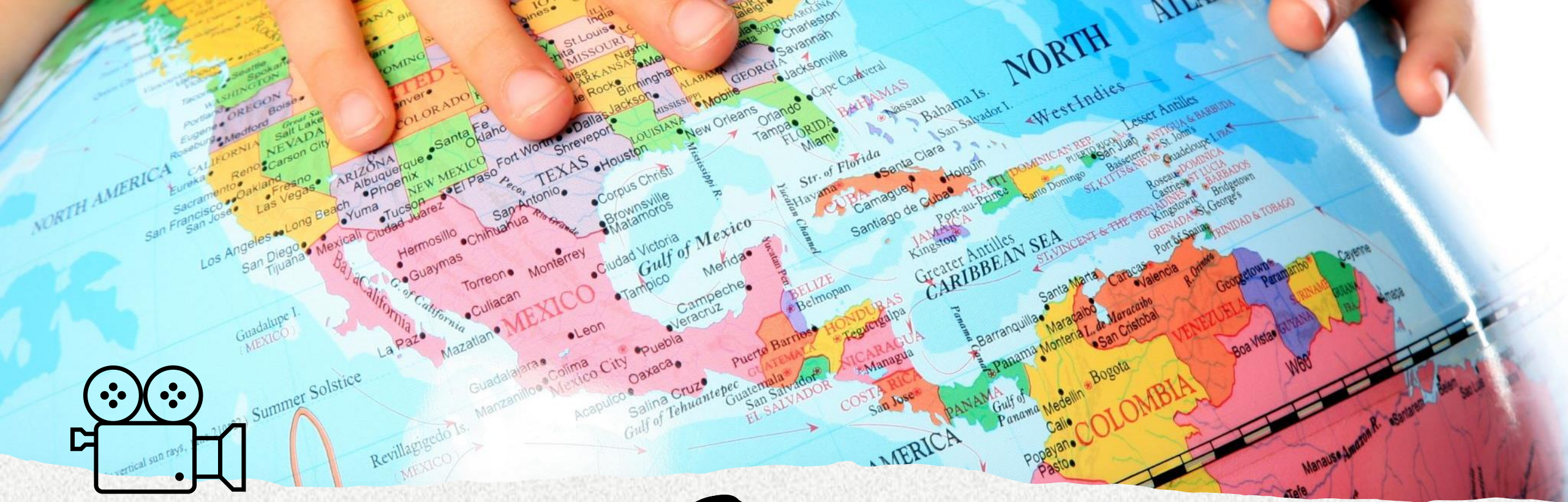

סרטון- מנמל סודן לירושלים

<https://www.vibby.com/watch?vib=myY8h6N6D>

1:54

ערך האחדות - פרדה אקלום

<https://www.vibby.com/watch?vib=mk1U6aVpv>

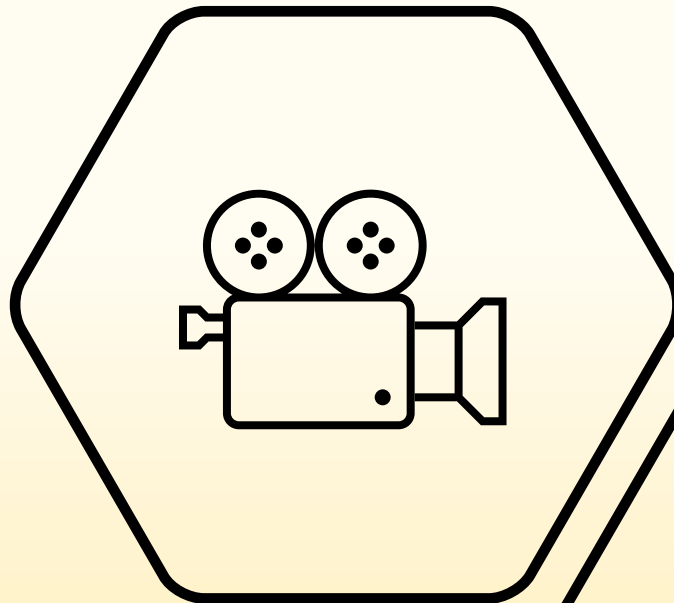
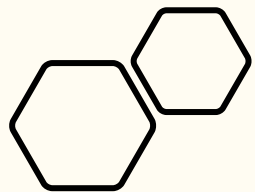
1:27

יציאת אתיופיה, בדרך לסודאן, צייר: עלמו אישטה

נתיב הצעידה מהיישוב היהודי למחנות בסודאן
(בירוק)

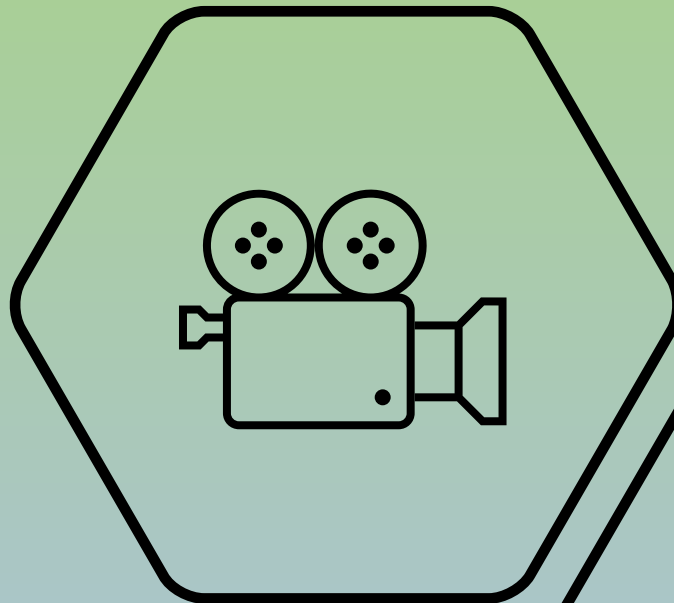
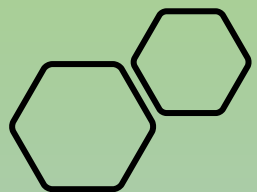

סרטון- מבצע משה

<https://www.vibby.com/watch?vib=71FyeNSpu>

6:15

סרטון- מבצע שלמה

<https://www.youtube.com/watch?v=SV6qsZtq8cw>

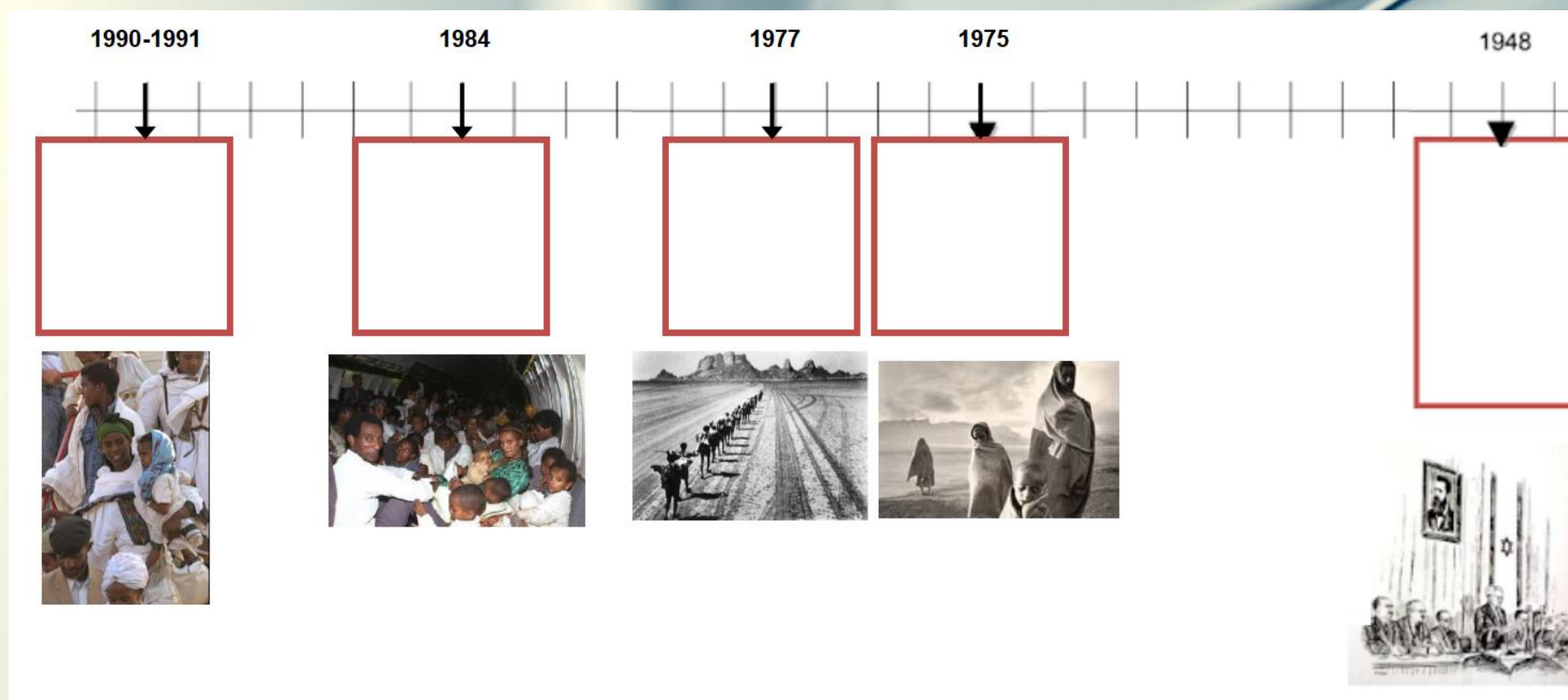
עד 1:10

משימה- ציר זמן

סדר על רצף הזמן את האירועים הבאים:

מבצע משה, הקמת המדינה, עליה עצמאית מצומצמת, מבצע שלמה, תחילת המסעות הרגליים לסודן

ציר זמן- עליות היהודים מאתיופיה

1990-1991	1984	1977	1975	1948
"מבצע שלמה"	"מבצע משה"	עליה עצמאית מצומצמת	תחילת המסעות הרגליים לסודן	הקמת המדינה

חוליה שלישית

שאלת יהדותם של
יהודי אתיופיה

כלי פר"ח
השיר: המסע לארץ ישראל

<https://www.youtube.com/watch?v=o0YlctV5aCs&spfreload=10>

4:01

לדיון:

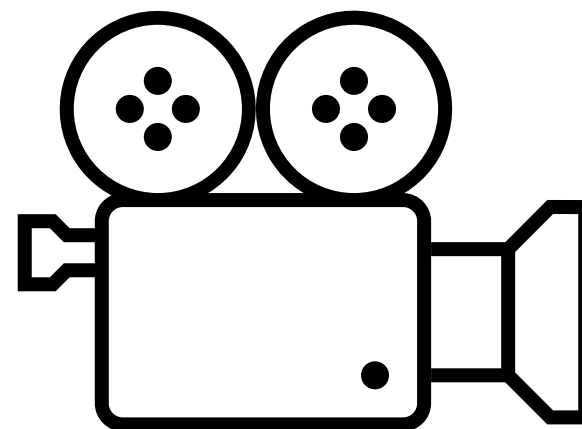

- מה צומד בבסיס הקשר בין יהודים מקהילות שונות במשך הדורות, ומה מסייע לאחדות ולקרבה ביניהם?
- מה, לדעתכם, קורה או יכול לקרות כאשר אין ליקה כלו ויש הבדלים משמעותיים בין המנהלים השונים?

כלי פר"ח
קטע מהסרט ירוסלם

<https://www.vibby.com/watch?vib=QJb5YBCTw>

1:37

לדיון:

- מה היא להיחלשות הקשר בין יהודי אתיופיה לשאר יהודי העולם?
- איזו בעיות נוצרו כתוצאה מכך?
- כאשר קמה מדינת ישראל לא הוחל "חוק השבות" על יהודי אתיופיה.
נסו לשער מדוע.

שאלת ההכרה ביהדותם של אנשי "ביתא ישראל" באתיופיה
עמדה לפתחם של פוסקי ההלכה משעה שהתחדש הקשר
בין קהילה זו לשאר חלקי העולם היהודי בעת החדשה. דעות
שונות הובעו בנושא, לבסוף, לאחר בקשתם של חוקרים
ורבנים שחקרו את הנושא ולאור קריאתם של יוצאי אתיופיה
שהצליחו להגיע לארץ וביקשו לאפשר את העלאת הקהילה,
נדרש לנושא הרב עובדיה יוסף בתפקידו כראשון לציון הרב
הראשי לישראל.

הרב עובדיה בדק את המקורות
השונים התייחס להבדלי ההלכות בין
הקהילה לשאר עם ישראל ובעיקר
התמקד בפסקים רבניים שניתנו
בנושא כבר במאה השש עשרה,
לבסוף לאחר דיון ארוך הכריז הרב
עובדיה כי קהילת ביתא ישראל היא
חלק מהעם

**"...והחלטתי כי הם יהודים שחייבים
להצילם מטמיעה ומהתבוללות, ולהחיש
עלייתם ארצה, ולחנכם היהודי ברוח
תורתנו הקדושה, ולשתפם בבניין ארצנו
הקדושה. ושוב בנים לגבולם"**

בעקבות פסיקתו של הרב יוסף הוחל חוק
השבות על קהילת ביתא ישראל ומדינת
ישראל יחד עם פעילי העלייה והנהגת
הקהילה המקומית החלו בסדרת המבצעים
שאפשרו את הגעתם לארץ.

חוליה
רביעית

דמויות

סיפורם של יונה בוגאלה

או

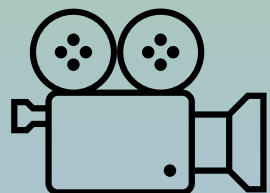
פנינה תמנו-שטה

או

הרב משה סולומון

כמייצגים את סיפורם של העולים מאתיופיה

יונה בואלה

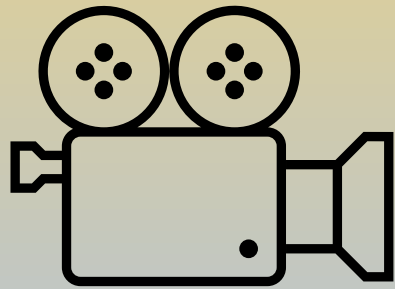

https://www.youtube.com/watch?v=GU_kyRXCJhU

2:16

הרב חסד סלומון

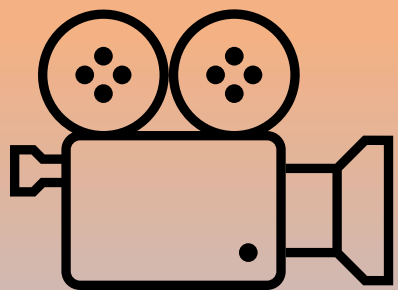

https://www.vibby.com/watch?v=mJsMu3Y_w

1:39

פנינה תחנו- שטה

<https://www.youtube.com/watch?v=Esun8oL3Fkc>

4:31

שאלות לדוגמה:

1. ציין והצג שני קשיים עמם התמודדו העולים מאתיופיה בדרכם לא"י.

הצג את המניע המרכזי לעליית יהודי אתיופיה הבא לידי ביטוי בסרטון "מנמל סודן לירושלים".

2. בחר אחת מן הדמויות הבאות : יונה בוגאלה או פנינה תמנו-שטה או הרב משה סולומון. שלושתם עולים מאתיופיה שהפכו לדמויות משפיעות בחברה הישראלית .

ציין את שם הדמות אותה בחרת.

על פי הסרטון שבו צפית על הדמות שבחרת, **הצג** שני קשיים עמם התמודדה דמות זו.

הצג את פועלה של הדמות שבחרת .

ציין ערך אחד שאתה לומד מפועלה של הדמות שבחרת שהיית רוצה לאמץ לחיך. נמק את תשובתך

3. לפניך בול שהנפיקה מדינת ישראל
בשנת 2011.

א. בחר שלושה רכיבים בבול והצג דרכם
את סיפור העלייה של יהודי אתיופיה
בשנות השמונים והתשעים.
ב. הצג שני קשיים שעמם התמודדו
העולים מאתיופיה על פי השיר 'המסע אל
ארץ ישראל'.
הצג ניסיון עלייה מאתיופיה לישראל שארע
במחצית השנייה של המאה ה-19.

